
Verslag van 'The Fifth World Conference on Gifted and Talented Children' 1983 te Manilla

Het wereldcongres over (hoog)begaafden werd dit jaar gehouden in Manilla op de Filipijnen. Dit congres wordt om de twee jaar georganiseerd – het eerste vond plaats in 1975 te Londen – door de *World Council for Gifted and Talented Children*. Deze organisatievorm is in de zeventiger jaren in het leven geroepen om wereldwijd informatie te kunnen uitwisselen over de (hoog)begaafdenproblematiek. In verscheidene landen bestonden al plaatselijke organisaties, waarvan die in de Verenigde Staten van Amerika – de *National Association for Gifted Children* – de bekendste is. Maar ook in een land als Australië vindt een levendige informatie-uitwisseling plaats met betrekking tot de opleidingsproblematiek van hoogbegaafde kinderen. Van de ca. 200 'buitenlandse' deelnemers kwamen er dan ook 77 uit de V.S., 18 uit Canada en 16 uit Australië. Andere landen, waaronder de West Europese, werden slechts door één of enkele deelnemers vertegenwoordigd. Uiteraard was ook de afstand – en dus de kosten – hiervoor verantwoordelijk. Overigens was de conferentieplaats Manilla in 1979 opzettelijk gekozen om ook eens mensen van het Oostelijk halfrond (Taiwan, Zuid-Korea) de kans te geven in te schrijven. Tevens was het de bedoeling de drempel te verlagen voor geïnteresseerden uit 'zich-ontwikkellende-landen'.

Ik zal in deze kroniek dan ook allereerst aandacht schenken aan de voor deze landen specifieke problematiek (voor wat betreft hoogbegaafdheid). In de tweede plaats zal ik iets zeggen over de situatie in 'multi-culturele' landen. In de derde plaats komen enkele recente ontwikkelingen voor wat betreft identificatiemethoden aan bod – identificatie van hoogbegaafden komt bij de eerste twee onderwerpen overigens ook aan de orde – en in de

vierde plaats opvattingen over het 'opvangen' van hoogbegaafden in het schoolsysteem. Enkele algemene opmerkingen sluiten deze kroniek af.

1 Hoogbegaafden in ontwikkelingslanden

In zich-ontwikkellende-landen valt vooral één ding de bezoeker op: de enorme tegenstelling tussen schat-rijk en straat-arm. Daar de armen verre in de meerderheid zijn, doet het in eerste instantie wat merkwaardig aan in deze landen grote interesse aan te treffen voor de identificatie en (kostbare) opleiding voor hoogbegaafde kinderen. De doelstellingen zijn echter niet dezelfde. Op de Filipijnen ligt, onder het bewind van Ferdinand en Imelda Marcos, de nadruk op gelijkwaardigheidsmotieven: wat de rijke landen kunnen, kunnen wij ook. Er is talent aanwezig op intellectueel-, artistiek-, sport- en 'schoonheids'gebied en dat zal ontwikkeld worden ter meerdere glorie van het land. Vooral voor de opleiding van begaafde muziek- en danswonders worden kosten noch moeite gespaard. Het gebouwencomplex van het *National Arts Center*, waarin de opleiding georganiseerd is, 'is built on seven hills in seven clusters of building on the slopes of Mount Makiling in Los Baños. There are 104 cottages grouped into clusters on different peaks where the panoramic view is beautiful and poetic'. Op de conferentie werd door een Philippijnse inleidster met trots een aantal musici met name genoemd, die bekendheid hadden verworven. De inleidster kreeg uit de zaal nogal wat kritiek te horen van landgenoten: iedere ontdekking moet persoonlijk voor 'the first lady' (Imelda Marcos) verschijnen; beroemdheden blijken zich, rijk geworden, in het buitenland te vestigen; een vierjarige pianiste werd door haar vader 'de vingers gerek't' om haar 'reach' te doen toenemen ('Haar vader was arts!').

Een andere organisatie op het gebied van hoogbegaafden is de *Reading Education Foundation* onder leiding van Aurora Roldan. Deze is in 1973 gestart met het 'Children's Festival of Words', een soort opstel-workshop en -wed-

strijd voor hoogbegaafde kinderen. Volgordes en beloningen spelen hierbij een belangrijke rol. Dit bleek bij diverse demonstraties tijdens het congres van teken- en opstelwedstrijden. (Het idee van opstel-schrijven was overgenomen door de bekende (bejaarde) auteur over creativiteit, Paul Torrance, maar dan wereldwijd. De produkten van de drie winnaars werden voorgelezen, terwijl via liefst drie overhead projectoren tegelijk liefelijke beelden van de landen van herkomst werden vertoond. (Gelukkig was één van de winnaars een Philippino.)

De West Europese en Australische bezoekers sloegen alle bewijzen-van-kunnen zeer gereserveerd gade. In het 'Westen' is het niet gebruikelijk een serieus congres in operette-stijl te houden. De overgangen waren te groot: een kolossaal theater werd voor de congresgangers speciaal geopend, met verlichte fontein en al, om een zang- en balletuitvoering te geven; een dag later zaten we anderhalf uur opgesloten in een defecte bus midden in een gigantische armoe-wijk van Manilla; bij het hijsen van de vlag werd deze aan het wapperen gemaakt door een soldaat met behulp van een draagbare ventilator; het congres werd besloten door een zangeresje dat op haast perfecte wijze de hoofdrolspeelster uit 'Annie' nadeed.

In sterk contrast hiermee stond de haast wanhopige oproep van de Nigeriaanse psycholoog Makinde hem te helpen bij zijn pogingen op het platteland van Nigeria begaafde kinderen te identificeren. Het is voor het land van levensbelang in korte tijd een kader op te bouwen en te trachten een aarzelende democratie te handhaven. Begaafdheid heeft in Nigeria nog een geheel andere inhoud. Eigenschappen die nodig zijn voor de opbouw van het land: technische interesse, risicobereidheid en durf, zijn nog verwerpelijke eigenschappen. In hoog aanzien staan degenen, die veel religieuze teksten uit hun hoofd kennen. De Westerse tests zijn niet bruikbaar, de identificatie moet vooral plaatsvinden op grond van schoolprestaties door onderwijzers.

Ook in Indonesië onderkent men het belang van de identificatie van hoogbegaafden voor de ontwikkeling van het land: '... the time has come to provide educational services for the gifted and talented to mobilize and develop national human resources.' De wet onderkent daar 'exceptional children' die 'special education' behoren te krijgen. Categorie F is de

groep van de hoogbegaafden. In 1982 ging een zevenjarenplan van start om speciale voorzieningen te treffen voor hoogbegaafde leerlingen op een aantal proefscholen. Op grond van de resultaten van een pilot study worden hoogbegaafden gelokaliseerd met behulp van screening- en selectiemethoden. In de volgende jaren zijn aan bod: alternatieve programma's, het ontwikkelen van een curriculum, het opleiden van leerkrachten, het evalueren van het programma. In de eerste drie jaren zijn de technische en exacte wetenschappen aan de orde, in de laatste drie jaren de sociale. 'Ontwikkelingshulp' hierbij werd verleend door de Amerikaan Irving Sato van het *National/State Leadership Training Institute on the Gifted/Talented* te Los Angeles.

Veelzeggend was overigens de uitspraak van de Philippijnse ambassadrice bij de Verenigde Naties, Leticia Shahani: De V.N. zijn niet van plan speciale aandacht aan hoogbegaafden te geven, óók niet in de arme landen. De aandacht gaat uit naar de gehandicapten (1981), de vrouwen (1985) e.d. Initiatieven moeten komen van particuliere instellingen, zoals de Council. Zij vroeg zich af of de zich-ontwikkellende-landen er niet goed aan deden na te gaan wat voor soort (hoog)begaafdheid voor hen van nut is: volgens haar is het bijv. zinloos een atoomfysicus op te leiden. Die kan toch niet concurreren met de ontwikkelde landen. Het moet gaan om die technologie en bekwaamheden die van nut zijn voor de arme landen. Nagegaan moet worden in welke sociale en culturele context de hoogbegaafden hun 'gaven' kunnen gebruiken. Hierbij moet evenwicht zijn tussen nationale en internationale gevoelens en verplichtingen.

2 Hoogbegaafden in multi-culturele landen

Vanuit drie landen werd de begaafdheidsproblematiek in verband gebracht met de aanwezigheid van meerdere culturen en groeperingen: Israël, Zuid-Afrika en Nieuw Zeeland. Op de eerste twee zal ik hier kort ingaan. Eliezer Shmueli, de hoogste onderwijsambtenaar van Israël, hield een gloedvol betoog over de situatie in zijn land. Het grote probleem in de vijftiger jaren was het grote verschil in inkomsten, opleiding en behuizing tussen de 'Westerse' en de 'Oosterse' Israëli. In het belang van het land moesten de tegenstellingen verkleind

worden. Besloten werd daarom in de Oosterse gezinnen hoogbegaafden te lokaliseren – hetgeen gedaan moest worden met speciaal ontworpen tests en interviews – om deze kinderen via extra lessen meer know-how te geven en hun 'ego' te versterken. Een probleem was, dat Westers georiënteerde leerkrachten niet konden inspelen op de Oosters 'denkende' kinderen: 'Iedere denkcultuur heeft zijn eigen criteria'. Als proef werden 70 leerlingen uit hun huiselijke situatie gehaald en op een kostschool in Jeruzalem geplaatst. Ze mochten slechts twee keer per maand naar huis, maar ze kregen een 'house mother' toegewezen, hun etnische eigenheid werd benadrukt en de ouders konden de school bezoeken. Er bleek geen drop out op te treden en de schoolprestaties waren uiteindelijk beter dan die van de plaatselijke leerlingen. Daarna gingen de studenten terug naar hun gemeenschappen als een elite om 'een voorbeeld' te geven. Het succes was zo groot, dat dit systeem is gehandhaafd ('We believe in boarding schools'), naast speciale zomercursussen op het Weismann Instituut. De kinderen worden uit hun zwakke gezinsomstandigheden gehaald en in een 'gemengde' school geplaatst. De staat betaalt: 'Reculturing has its price'. (Overigens volgen in Israël momenteel ca. 5000 leerlingen 'verrijkingsprogramma's' waarbij o.a. de nadruk ligt op computerkunde.)

In de Zuid Afrikaanse situatie zijn overeenkomsten aan te treffen, maar ook verschillen. Er wonen 23 miljoen mensen, die behoren tot 8 'groepen', vaak met een eigen taal. Sinds 1980 is er speciale aandacht voor de hoogbegaafden in het onderwijs in twee 'proef'-provincies, een 'blanke' en een 'zwarte'. Op een aantal experimenteerscholen werden de onderwijzers getraind voor de speciale taak, er werd een 'resource centre' ingericht en er werden gratis publikaties uitgegeven. Op dit moment hebben alle scholen een programma voor hoogbegaafden. In de zwarte provincie was het eerste doel een algemene opvijzeling van het onderwijs, maar toch zo snel mogelijk daarna speciale aandacht voor hoogbegaafden. Dit onderwijs is op Europese leest geschoeid, het wordt door blanken gegeven. Maar wel in de eigen taal. Er wordt gewerkt met interne differentiatie, de begaafde groep werkt aan speciale taken. Op een videoband werd bijv. getoond, dat een dove man zo'n groepje gebarentaal leerde in het kader van lessen over de zintuigen. De inleider, J. S. Neetling van het

Onderwijs Ministerie van Kaap de Goede Hoop bezwoer de toehoorders dat na een jaar sprake was van enthousiaste medewerking. In een gesprek met de Zuid-Afrikaanse delegatie werd mij echter duidelijk gemaakt, dat er geen sprake kon zijn van vermenging van blanken en zwarten. De hoogbegaafde zwarte leerlingen moeten de leiders worden van hun volk in hun eigen thuisland. Daarom ook hier: inspelen op de speciale behoeften van die landen. De delegatieleden stonden pal voor hun werkzaamheden, ook met zwarten, maar evenzeer pal achter de politiek van hun regering.

3 Identificatie van hoogbegaafden

Traditioneel worden twee manieren van identificatie onderscheiden: door onderwijzers en met behulp van tests. (Detectie door ouders en leeftijdgenoten laat ik hier buiten beschouwing.) In Westerse landen heeft de mening post gevat, dat onderwijzers redelijk in staat zijn de hoogbegaafde leerlingen aan te wijzen. Onderzoek spreekt dit echter bij herhaling tegen. Dit bleek bijv. ook bij het in 1981 in Dajakarta gehouden onderzoek. De onderwijzers van de zesde klassen van 40 lagere scholen moesten de drie beste leerlingen noemen en drie 'anderen'. Het gemiddelde I.Q. van de groep 'besten' was inderdaad hoger dan dat van de andere groep, maar bij die groep bleek toch een hoog percentage leerlingen met een I.Q. hoger dan 130 aanwezig te zijn. De conclusie was: a) naast het leerkrachtoordeel moeten ook andere criteria gebruikt worden en b) leerkrachten moeten beter geïnformeerd worden over de kenmerken van hoogbegaafden. Dit bleek ook uit het dissertatie-onderzoek van de Amerikaanse schoolpsycholoog Nelson. Het heeft geen zin zonder speciale training onderwijzers te laten identificeren. Op high-school niveau halen ze er slechts 50% uit, op Kindergarten-niveau slechts 10%. Er zijn daarom allerlei check-lists in omloop met punten, waarop de leerkracht zich kan oriënteren. De laatste jaren maken vooral de observatie-schalen van J. S. Renzulli opgang. Deze hebben betrekking op de aspecten leren, motivatie, creativiteit en leiderschap.

De testbatterijen nemen vaak wel haast een ridicule omvang aan. Onderscheiden wordt wel tussen een screenings- en een selectiefase, gebruik wordt gemaakt van collectief en individueel afneembare intelligentietests, prestatie-

tests, creativiteitstests, persoonlijkheids- en (sociaal)gedragtests. De indruk bestaat, dat testbatterijen vooral gebruikt worden in situaties waarbij men bang is door milieu-omstandigheden talent over het hoofd te zien: negerkinderen en kinderen van Zuid Amerikaanse afkomst in de grote Amerikaanse steden e.d. Noodzakelijk is wel dat de lokale testnormen voor de verschillende etnische groeperingen bekend zijn. Toch werden door sprekers uit 'ontwikkelde' landen zulke uitgebreide testbatterijen ter discussie gesteld. Een autoriteit als John Feldhusen is van mening, dat, zodra een kind op enigerlei criterium (zeer) hoog scoort, hij/zij de kans moet krijgen te profiteren van voorzieningen voor hoogbegaafden. Na korte tijd blijkt dan wel of de kans gegrepen wordt. (Het is duidelijk dat het voorzieningspakket dan tot hoge ontwikkeling gebracht moet zijn.) Hij vond dat de identificatie zich in de V.S. had ontwikkeld tot een 'pseudo science'.

Meer fundamenteel zijn twee andere ontwikkelingen die zich aankondigen: identificatie aan de hand van *leerstijlen* en door middel van z.g. *leertests*. Een leerstijl is a.h.w. het voor een bepaalde leerling typerende 'antwoord' op een leeraanbod, op onderwijs. Wat doet hij of zij ermee? Op welke wijze 'verwerkt' hij of zij de stof? In de afgelopen jaren zijn diverse leerstijlen onderscheiden. Verondersteld wordt dat de meeste mensen in allerlei (leer)situaties op een voor hen karakteristieke manier (re)ageren. Voor hoogbegaafden zou dit niet gelden: zij zouden de beschikking hebben over een heel gamma van (re)actie-wijzen en op verschillende situaties ook verschillend kunnen 'inspelen'.

De Engelse psycholoog Tyerman deed een felle aanval op het gebruik van tests: vertaalde tests zijn in feite 'nieuwe' tests; ze zijn niet echt 'culture-free'; de psychometrische gegevens zijn vaak beneden de maat, etc. Beter zou zijn een leersituatie aan de leerling aan te bieden om te kijken hoe het kind het doet. Dit worden 'learning potential tests', in Nederland 'leertests' genoemd. Door hun grote snelheid van leren zouden hoogbegaafde kinderen geïdentificeerd kunnen worden. Een hiermee enigszins verwant idee is dat van de 'proefklas', een idee dat ook door Feldhusen genoemd werd.

4 *Programma's voor hoogbegaafden*

Feldhusen is directeur van het *Gifted Education Resource Institute* van de Purdue University. Het instituut verzorgt programma's voor hoogbegaafden op zaterdag (700 leerlingen van 4-16 jaar); (interne en externe) zomercursussen (500 leerlingen); cursussen voor onderwijzers, die een 'akte' daarvoor krijgen en consultaties over het gehele land. Feldhusen hield een fel betoog om begaafde kinderen op hun niveau onderwijs te geven. Dit houdt o.a. in: 1. op school aansluiten bij hún niveau, dus: opnemen in een hogere klas en/of interne differentiatie; 2. hogere niveaus van denken stimuleren en actief werken; 3. zelfstandig laten studeren en daarbij 'diepte' zoeken; 4. een groot boeken-aanbod ('constant voluntary reading'); 5. de aanwezigheid van een goed voorziene bibliotheek; 6. zorgen voor zeer goede docenten, m.n. voor die gebieden die niet op school gegeven worden. (Velerlei 'vakken' worden nl. verwaarloosd: 'home economics', handel, industriële vormgeving, landbouwonderwijs, etc.) Zijn advies: 'Smörgasbord', een omvangrijk en gedifferentieerd aanbod, is reeds bij velen bekend. Feldhusen is bang dat vele in potentie begaafde kinderen onvoldoende onderwijs-aanbod krijgen. Uit een landelijke 'talent search' met behulp van de Standard Aptitude Test blijkt dat op 12-jarige leeftijd al honderden kinderen dicht bij het maximum scoren. Deze moeten geavanceerde wiskunde krijgen en een tweede, liefst nog een derde taal, incl. de daarbij behorende 'cultuur'. Gebeurt dit niet dan dooft de interesse uit. De komende jaren zal in vele landen alle aandacht gaan naar het ontwikkelen van speciale programma's voor hoogbegaafden en naar het opleiden van leerkrachten die die programma's kunnen geven. Afhankelijk van de plaatselijke situatie worden de programma's aangeboden in klassen met interne differentiatie (- dat dit uitstekend kan gebeuren door goed opgeleide onderwijzers bleek ook in Manilla in klassen met ca. 40 leerlingen! -), in verrijgingsklasjes tijdens en buiten schooltijd, tijdens vakantiecursussen e.d. De indruk bestaat dat vooral bij het 'falen' van het gangbare onderwijssysteem gezocht wordt naar opvang in speciale situaties. In de V.S. worden daarbij met name de ouders ingeschakeld.

5 Slotopmerkingen

Alhoewel in vele communistische landen hoogbegaafdheid een 'topic' is, ontbraken zij op de conferentie. Er zijn slechts contacten van de Council met Polen en Bulgarije. De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en begeleiding van hoogbegaafden ligt er vooral bij de onderwijzer, overigens in samenwerking met de pioniershuizen en leiders van zomerkampen. De nadruk zou niet zozeer liggen op vroege identificatie als wel op het steunen van getóónde kwaliteiten in school. Het motivatieaspect speelt er een grote rol bij, er is een waar systeem van competities, wedstrijden en 'Olympics'.

De discussie 'nature' vs. 'nurture' was, althans op de conferentie 'uit'. De voorzitter van de Council, J. J. Gallagher verwoordde duidelijk een interactionistische opvatting. De nadruk wordt nu gelegd op de noodzakelijke kwaliteit van de sociale omgeving (gezin, school, etc.), 'anders dooft het licht'. Ook werd de stelling naar voren gebracht, dat begaafdheid niet 'normaal verdeeld' is; de intelligentietestconstructeur veroorzaakt met zijn genormeerde test een normaal-verdeling.

In de West Europese landen valt, sociaal en politiek gezien, onderzoek rond de hoogbegaafdheidsproblematiek niet goed. Dit heeft er o.a. toe geleid dat in Nederland expertise op dit gebied vrijwel ontbreekt: over de informatieverwerking van hoogbegaafden is weinig bekend, methoden om bijv. begaafde kinderen van 'culturele minderheden' op te sporen zijn niet aanwezig, etc. De motieven om hoogbegaafden-onderzoek te entameren zijn per land verschillend: zelfbehoud (zich-ontwikkellende-landen als Nigeria); politieke (Zuid Afrika, de 'thuislanden' moeten een geschoold kader hebben), humane (ontwikkelde landen, ieder mens heeft recht op ontwikkeling van zijn mogelijkheden). In multiculturele landen, waartoe Nederland langzamerhand ook behoort, is een veelheid van redenen te vinden dit onderzoek met kracht aan te pakken.

De zesde wereldconferentie vindt plaats van 5-9 augustus 1985 in Hamburg. Voor de zevende conferentie is New York aangewezen.

P. Span

Manuscript aanvaard 18-10-'83